

Mål 7 i Agenda 2030

Naturskyddsföreningens positionspapper

7 HÅLLBAR ENERGI FÖR ALLA

Naturskyddsföreningen

Förord

I september 2015 antog världens ledare "Agenda 2030 för en hållbar utveckling" och dess 17 globala mål, som för första gången knyter samman ambitionerna om en social, ekonomisk och miljömässigt hållbar utveckling. Det unika med de globala målen är också att de är universella. Med detta avses att ländernas åtaganden för att uppnå målen både ska ske på hemmaplan och på den globala nivån.

Sveriges regering har aviserat att Sverige ska vara ledande i genomförandet av Agenda 2030. Denna ambition är utmärkt men förpliktigar också. Trots de framsteg som gjorts globalt de senaste årtionden så står världen inför gigantiska utmaningar, inte minst inom miljöområdet. Regeringen har också aviserat att Agenda 2030-arbetet ska knytas till Sveriges samstämmighetspolitik, formulerat i propositionen Gemensamt ansvar – Sveriges politik för global utveckling. Detta ställer höga krav på samverkan och integrering mellan de olika politikområdena.

Naturskyddsföreningen välkomnar de globala målen som ett ambitiöst övergripande ramverk för världens samlade hållbarhets- och utvecklingsarbete. De 17 målen och 169 delmålen skapar en gemensam utmaning för oss alla att jobba med, med 2030 i sikte.

Föreningens roll i arbetet med Agenda 2030 kommer ske både på global, nationell och lokal nivå. Ett flertal av våra samarbetsorganisationer runtom i världen bidrar på olika sätt till arbetet med de globala målen, vilket vi kommer stötta och samverka kring. I Sverige vill föreningen både bidra genom att samla och motivera folkrörelsen att jobba med målen i den lokala kontexten, men även genom att påverka regeringen att axla rollen som ledande i omställningen. Naturskyddsföreningen har därför tagit fram positionspapper kring sex av de globala målen, samt för det tvärgående området miljögifter, som har en mycket tydlig koppling till föreningens arbete. Syftet med positionspappren är att visa hur vi förhåller oss till respektive mål, men också trycka på aspekter som vi anser av särskild vikt för att nå målen.

1. Inledning

"Hållbar energi för alla"

Mål 7 handlar om att säkerställa tillgången till ekonomiskt överkomlig, tillförlitlig, hållbar och modern energi för alla. Enligt Naturskyddsföreningens tolkning så bör mål 7 innebära en omställning till ett 100 procent förnybart energisystem som tillgodoser alla människors energibehov inom ramen för ekosystemens gränser.¹ Energisektorn står för nära två tredjedelar av de globala växthusgasutsläppen. Samtidigt lever över en miljard människor utan tillgång till elektricitet och 2,8 miljarder är beroende av traditionella energislag, som ved eller träkol, för matlagning.² Människors energibehov måste tillgodoses samtidigt som utsläppen av växthusgaser ska minska.

Naturskyddsföreningens klimatpolicy utgår från principen om alla människors lika värde och att den innebär att alla människor har och ska ges lika rätt till lika stora utsläpp av växthusgaser. Rikare länder och länder med historiskt eller i dag ohållbart höga utsläpp per person har redan förbrukat hela eller en stor del av sitt klimatutrymme. Genom att ställa om till ett 100 procent förnybart energisystem kan dessa länder snabbt minska utsläppen på hemmaplan. Därutöver behövs finansiering och teknologiöverföring för att möjliggöra omställning i fattigare länder.³

Tillgång till ekonomiskt överkomliga, tillförlitliga och moderna energitjänster är avgörande för att tillgodose grundläggande mänskliga behov samt för social och ekonomisk utveckling. Det är en förutsättning för fattigdomsbekämpning.⁴

Dagens prognoser och trender visar att vi inte kommer att uppfylla mål 7 till år 2030. Enda undantaget är inom energieffektiviseringsområdet – där finns målet inom räckhåll. Men för att uppfylla mål 7 måste ambitionen öka.

2. Rekommendationer relaterade till de specifika delmålen

Delmål 7.1 "Senast 2030 säkerställa allmän tillgång till ekonomiskt överkomliga, tillförlitliga och moderna energitjänster."

Tillgången till energi är god i Sverige och utgör för närvarande inget omedelbart problem. Men ur ett globalt perspektiv är en allmän energitillgång däremot en stor utmaning. I många länder med en utbredd energifattigdom drivs utbyggnaden av energi av aktörer som inte har några ekonomiska incitament eller skyldigheter att tillhandahålla energi till människor som lever i fattigdom. Marginaliserade människor har inte inflytande över – och gynnas sällan – av denna energipolitik. Speciellt kvinnor och kvinnors energibehov är i dag underrepresenterade i utformningen av energipolitik. Höga elavgifter är ett problem för människor som lever i fattigdom, inte minst i länder i Afrika söder om Sahara. Där ligger kostnaden för el långt över det globala genomsnittet.

Anslutningsavgifter är ofta det största kostnadshindret för energifattiga. De flesta som saknar tillgång till modern energi lever på landsbygden, där det är dyrt att bygga ut centrala elnät. Därför är decentraliserade lösningar som mikronät eller fristående lösningar baserade på lokala förnybara energikällor det effektivaste sättet att förse dessa människor med el. Trots det är storskaliga energilösningar och utbyggnad av centrala elnät det vanligaste tillvägagångssättet för att öka tillgången till el.

För att uppnå delmål 7.1 så behöver investeringar i projekt för ökad energitillgång uppskattningsvis femdubblas.⁵

Offentlig finansiering är avgörande för att uppnå universell energitillgång då privata aktörer generellt anser att dessa investeringar är osäkra och olönsamma. Offentliga medel kan minska den ekonomiska risken för privata investerare samt säkerställa att man verkligen når den fattiga befolkning som inte har råd att betala marknadspris för elektricitet.

För att detta mål ska kunna nås anser Naturskyddsföreningen att det krävs betydande reformer när det gäller vem som har inflytande i energiplaneringen, vilka energimodeller som förespråkas samt ökad offentlig finansiering. Vi anser därför att den svenska regeringen bör göra följande:

- Inom ramen för svensk utrikespolitik och internationellt utvecklings-samarbete verka för att öka delaktigheten för människor, speciellt kvinnor, som lever i fattigdom när det kommer till utformning av energipolitik och energisatsningar.
- Säkerställa att projekt som finansieras av svenska offentliga medel, såsom bilaterala och multilaterala utvecklingssamarbeten och klimatfinansiering, tydligt prioriterar förnybara decentraliserade energilösningar.
- Öka Sveriges stöd till projekt eller sektorer, i länder med en utbredd fattigdom, som syftar till att öka energitillgången.

Delmål 7.2 "Till 2030 väsentligen öka andelen förnybar energi i den globala energimixen."

Globalt används en stor mängd fossil energi. År 2016 var endast nitton procent av den globala energitillförseln förnybar.⁶ Utbyggnaden av förnybar energi klarar ännu knappt att täcka det ökande energibehovet i världen. Majoriteten av den förnybara energin kommer också från traditionell användning av bioenergi, bland annat för matlagning. Matlagning på traditionellt vis med biobränsle är ofta ineffektiv och kan också ge upphov till hälsoproblem hos framför allt kvinnor som andas in röken under matlagning. En omställning till mer effektiva spisar med el eller gas förbättrar levnadsstandarden men kan också riskera att minska den förnybara andelen.

Internationellt ligger Sverige i framkant när det gäller andelen förnybar energi. Trots det är nästan halva vägen kvar då Sveriges förnybara andel var 53 procent år 2014. Förra året presenterades energiöverenskommelsen med ett mål om 100 procent förnybar elproduktion till år 2040. För transportsektorn, den sektor som har mest fossilt kvar, finns ett mål om en fossiloberoende fordonsflotta till år 2030. Detta tolkas som en minskning av växthusgasutsläppen med minst 70 procent jämfört med år 2010.⁷ Detta är bra men inte tillräckligt för att nå Parisavtalets mål.

För att uppnå delmålet måste Sverige, förutom att ta ansvar för den inhemska energiomställningen, hjälpa andra länder med omställning till en hållbar energiförsörjning. Detta är i dag ett tydligt fokus för svenskt utvecklingsarbete⁸, men ändå investerar utvecklingsbankerna, som erhåller svenska medel, fortsatt i utbyggnad av fossil energi.

Naturskyddsföreningen anser att Sverige kan och bör vara ett föregångsland i omställningen till 100 procent förnybar energi. De nationella mål som finns är bra men måste nu genomföras. Föreningen är tydlig med att världen snabbt ska fasa ut fossil energi till förmån för ren förnybar energi. Naturskyddsföreningens ståndpunkt kan därför anses sträcka sig längre än åtagandet för detta delmål.

För att delmål 7.2 ska uppnås, anser vi att den svenska regeringen bör göra följande:

- Fasa ut all fossil energi i energisystemet – transporter, el och värme – genom att ta bort statliga subventioner till fossila bränslen samt sätta ett stoppdatum för fossilanvändning.
- Säkerställa att alla offentliga medel, som pensionsfonder, exportkrediter och utvecklingsarbete, endast går till investeringar i förnybar energi.

Delmål 7.3 "Till 2030 fördubbla den globala förbättringstakten vad gäller energieffektivitet."

Detta mål syftar till att öka takten på energieffektiviseringsåtgärder, och därmed inte till att minska den totala energianvändningen i världen. I dag ökar energianvändningen årligen och det är energieffektiviseringsinsatser tillsammans med utbyggnaden av förnybart som gjort att utsläppen från energisektorn de senaste åren inte ökat⁹. Inom EU finns ett mål om att minska energianvändningen med 20 procent till år 2020.

Sveriges målsättning till 2030 är enligt energiöverenskommelsen en 50 procentig minskning av energiintensiteten, vilket mäts i tillförd energi per BNP. EU:s mål till år 2030 är inte färdigformulerat än men förhandlas just nu.

Naturskyddsföreningen anser att energieffektivisering kommer vara nödvändigt för att möjliggöra övergången till ett globalt förnybart energisystem. Ett minskat energibehov minskar trycket på att bygga ny energiinfrastruktur. All energiproduktion medför miljöpåverkan och det är därför viktigt att energieffektivisera. Många insatser är dessutom redan i dag lönsamma men genomförs inte på grund av bland annat brist på information, tid och resurser hos energianvändaren.

Insatser för energieffektivisering ställs i vissa fall mot alternativet att använda mer förnybar energi. Valet av insats bör då avgöras av vad som är mest resurseffektivt. I det fossila energisystemet är energieffektivisering alltid det bästa då varje sparad kWh motsvarar en oförbrukad fossil resurs. I ett helt eller delvis förnybart energisystem kan användningen ibland behöva öka för att på bästa sätt ta till vara på de tillgängliga resurser som finns i just denna stund, exempelvis hos vind- eller solenergi. Dessutom går omställningen fortare om vi samtidigt minskar det globala behovet av energi.

För att detta mål ska uppnås anser vi att den svenska regeringen bör göra följande:

- Införa kraftfulla styrmedel för energieffektivisering, som exempelvis vita elcertifikat, skärpta byggregler och energieffektiviseringsprogram.
- Ge myndigheter, landsting och kommuner ett tydligt uppdrag om att genom samhällsplanering säkra ett transportsnålt och energieffektivt samhälle.

Delmål 7a. "Till 2030 stärka det internationella samarbetet för att underlätta tillgång till forskning och teknik inom ren energi, inklusive förnybar energi, energieffektivitet samt avancerad och renare fossilbränslebaserad teknik, samt främja investeringar i energiinfrastruktur och ren energiteknik."

Delmål 7b. "Till 2030 bygga ut infrastrukturen och uppgradera tekniken för att leverera moderna och hållbara energitjänster till alla i utvecklingsländerna, i synnerhet de minst utvecklade länderna och små önationer under utveckling."

Dessa delmål är nära kopplade till de övriga delmålen samt de rekommendationer som finns listade under dessa. Sverige hör till den grupp rika länder som redan förbrukat hela eller en stor del av sitt klimatutrymme. Naturskyddsföreningen anser att Sverige, utöver att snabbt ställa om till ett 100 procent förnybart energisystem, har ett ansvar att bidra med finansiering och teknologiöverföring för att möjliggöra omställning i fattigare länder.¹⁰ Renare fossilbränslebaserad teknik bidrar inte till det övergripande

målet utan medför istället en risk att fattigare länder låser in sig i ohållbara fossila energisystem, något många västländer redan har gjort. Ett starkt internationellt samarbete är en förutsättning för att snabbt sprida och bygga upp ett hållbart energisystem för alla.

De svenska miljömålen och Agenda 2030

Naturskyddsföreningen ser att det finns ett särskilt behov av att koppla de globala målen till arbetet med de av riksdagen beslutade miljökvalitetsmålen från 1999 samt 2005. Dessa beskriver det önskvärda tillståndet i den svenska miljön som miljöarbetet ska leda till och utgör redan i dagsläget ett etablerat ramverk för Sveriges arbete inom miljöområdet.

Miljömålsarbetet genomförs och följs upp av nästan 30 svenska myndigheter via uppdrag i respektives regleringsbrev. Miljömålssystemet ska värnas. Det utgör en mycket värdefull grundbult som det svenska Agenda 2030 arbetet måste bygga vidare på.

Energifrågan har inte något eget mål bland miljömålen. Istället finns en koppling till flera av miljökvalitetsmålen: frisk luft, levande skogar, ett rikt växt- och djurliv, begränsad klimatpåverkan och en god bebyggd miljö är mål som berör energifrågan. Hur energin produceras och utsläppen från energiproduktionen har stor påverkan på dessa miljömål. Även förnybar energiproduktion i form av vattenkraft, vindkraft och bioenergi kan ha stor negativ påverkan och begränsa möjligheten att nå Sveriges miljökvalitetsmål. Den starka kopplingen mellan Agenda 2030, mål 7 och miljömålet om utsläppen av växthusgaser diskuteras mer i positionspappret om mål 13: bekämpa klimatförändringen.

Det är viktigt att Sverige inte tappar takten eller den roll som föregångare vi har internationellt gällande energifrågan

och omställningen till ett förnybart energisystem. För att energisystemet ska vara hållbart inom ramen för ekosystemens gränser kan miljökvalitetsmålen användas som ett viktigt stöd.

Fotnoter

1. Globalkompassen 2.0
2. WEO-2017 Special Report: Energy Access Outlook, Internationella energirådet, 2017
3. Naturskyddsföreningens klimatpolicy
4. Sustainable Energy for All Global Tracking Framework 2017, Världsbanken, 2017
5. Sustainable Energy for All Global Tracking Framework 2017, Världsbanken, 2017
6. Renewables 2017 Global Status Report, REN21, 2017
7. Strategisk plan för omställning av transportsektorn, Energimyndigheten, 2017
8. Policyramverk för svenskt utvecklingssamarbete och humanitärt bistånd 2016
9. World Energy Investments 2017, IEA, 2017
10. Naturskyddsföreningens klimatpolicy

Naturskyddsföreningen är en ideell miljöorganisation med kraft att förändra. Vi sprider kunskap, kartlägger miljöhot, skapar lösningar samt påverkar politiker och myndigheter såväl nationellt som internationellt. Föreningen har ca 226 000 medlemmar och finns i lokalföreningar och länsförbund över hela landet. Välkommen att bli medlem, skänka en gåva eller bli företagssponsor.

PG 90 19 09-2

Åsögatan 115
Box 4625, SE-116 91
Stockholm, Sweden

+46 (0)8 702 65 00
www.naturskyddsföreningen.se

Naturskyddsföreningen